

УДК 342.9:347.91

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-151-161](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-151-161)

Грутман Лев Олексійович аспірант, Київський авіаційний інститут, Київ,
<https://orcid.org/0009-0009-2324-5784>

РОЛЬ ПОЗИВАЧА У ФОРМУВАННІ ПРЕДМЕТА ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено роль позивача у формуванні предмета доказування в адміністративному судочинстві України та підкреслено, що саме зміст позовних вимог і викладені позивачем фактичні обставини визначають первинні межі дослідження судом юридично значущих фактів. Наголошено, що активна процесуальна позиція позивача є передумовою ефективного встановлення порушеного права та належної організації доказового процесу, оскільки саме від формулювання позову залежить логіка розгляду публічно-правового спору.

У статті охарактеризовано основні елементи процесуальної діяльності позивача, які впливають на формування предмета доказування, зокрема подання доказів, уточнення або зміну підстав позову, а також взаємодію з відповідачем – суб'єктом владних повноважень, який відповідно до законодавства зобов'язаний доводити правомірність своїх рішень. Проаналізовано типові проблеми, що виникають унаслідок неправильного визначення предмета доказування, зокрема звуження меж розгляду, процесуальні помилки та ускладнення встановлення фактичних обставин.

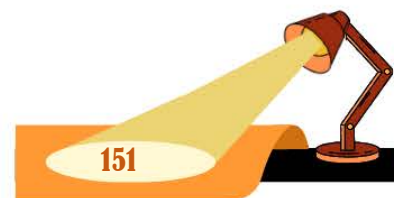
Зроблено висновок, що належне формування предмета доказування позивачем суттєво впливає на ефективність судового розгляду та забезпечує можливість суду повно й об'єктивно дослідити обставини справи. Запропоновано напрями вдосконалення процесуальної діяльності позивачів з метою підвищення передбачуваності та якості адміністративного судочинства.

Ключові слова: позивач, предмет доказування, адміністративне судочинство, доказування, позовні вимоги, судовий захист.

Hrutman Lev Oleksiyovych PhD student, Kyiv Aviation Institute, Kyiv,
<https://orcid.org/0009-0009-2324-5784>

THE ROLE OF THE CLAIMANT IN SHAPING THE SUBJECT MATTER OF PROOF IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS OF UKRAINE

Abstract. The article examines the role of the claimant in shaping the subject matter of proof in administrative proceedings in Ukraine, emphasizing that the initial boundaries of judicial fact-finding are largely determined by the content of the claim

and the factual circumstances identified by the claimant. It is argued that an active procedural position of the claimant is essential for establishing the nature of the violated right and for structuring an effective evidentiary process, as the formulation of the claim directly influences the logic and scope of the administrative dispute.

The article outlines the key elements of the claimant's procedural activity that impact the formation of the subject matter of proof, including the submission of evidence, clarification or modification of the grounds of the claim, and interaction with the respondent – a public authority obliged to prove the lawfulness of its actions in accordance with procedural legislation. Typical issues arising from incorrectly defined subjects of proof are analyzed, including the narrowing of the scope of review, procedural errors, and difficulties in establishing relevant facts.

It is concluded that the claimant's proper formulation of the subject matter of proof significantly enhances the effectiveness of judicial proceedings and enables the court to examine the circumstances of the case fully and objectively. Directions for improving the procedural activity of claimants are proposed with the aim of increasing the predictability and quality of administrative adjudication.

Keywords: claimant, subject matter of proof, administrative proceedings, evidence, statement of claim, judicial protection.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років питання ефективності адміністративного судочинства в Україні набуває особливої актуальності у зв'язку зі зростанням кількості публічно-правових спорів та ускладненням їх предмета [1]. Одним із ключових елементів, що визначає успішність судового розгляду, є формування предмета доказування, яке безпосередньо залежить від процесуальної активності позивача та якості викладених у позові обставин [2].

Належне окреслення предмета доказування позивачем визначає межі дослідження судом фактичного матеріалу, впливає на встановлення юридично значущих фактів і забезпечує реалізацію права на ефективний судовий захист. Водночас практика свідчить, що позивачі нерідко помилково формулюють позовні вимоги або не ідентифікують усі необхідні факти, що ускладнює встановлення порушеного права та створює ризики процесуальних помилок [3].

Нормативні засади формування предмета доказування закладені у Кодексі адміністративного судочинства України, який передбачає обов'язок позивача навести обставини, якими він обґрунтовує свої вимоги, та подати відповідні докази разом із позовом [4]. При цьому на відповідача – суб'єкта владних повноважень – покладено спеціальний обов'язок доводити правомірність своїх рішень і дій, що створює унікальну модель розподілу доказового навантаження в адміністративному процесі [5].

Попри це, судова практика демонструє значну кількість випадків, коли недоліки у формулюванні предмета доказування призводять до затягування процесу, необхідності уточнення позовних вимог або неможливості встановити

релевантні факти у межах розгляду справи [6]. Додаткові труднощі виникають через нечіткість доктринальних підходів і відсутність уніфікованих рекомендацій щодо визначення предмета доказування позивачем.

Порівняльний аналіз підходів адміністративної юстиції держав ЄС засвідчує, що успішне функціонування моделі доказування можливе лише за умови належної участі позивача у формулюванні фактичного підґрунтя спору та чіткого нормативного визначення меж судового контролю [7].

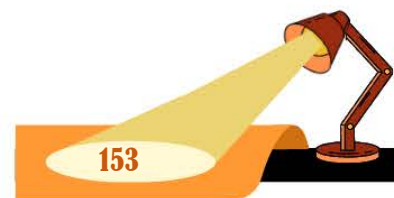
Для України важливим завданням є зміцнення ролі позивача у доказовому процесі та забезпечення правової визначеності щодо формування предмета доказування. Саме від цього залежить ефективність адміністративного правосуддя та рівень довіри громадян до механізмів судового захисту їхніх прав [1].

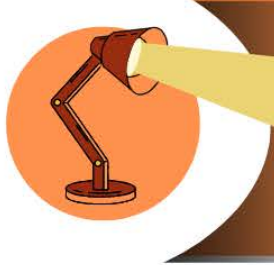
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання доказування в адміністративному процесі та процесуальній ролі позивача є предметом дослідження багатьох науковців. Серед українських авторів, що зробили суттєвий внесок у розробку цієї проблематики, варто відзначити В. Бевзенка, О. Юрченко, М. Смоковича, І. Тищенко та Л. Калмикову. До аналізу окремих аспектів адміністративного процесу долучилися й зарубіжні дослідники, зокрема П. Крейг та Ю. Шварце [1; 2]. У їхніх роботах розглядаються базові положення доказування, механізми розподілу доказового тягаря між сторонами, а також значення належної процесуальної активності позивача для встановлення фактичних обставин спору. Окремо наголошується на особливостях публічно-правових спорів, у яких відповідач – суб'єкт владних повноважень – зобов'язаний доводити правомірність своїх рішень, що безпосередньо впливає на логіку доказування [3].

Попри широку наукову увагу до загальних питань доказування та судового контролю, проблема формування предмета доказування саме позивачем залишається недостатньо розкрита. У більшості робіт лише частково порушуються питання визначення юридично значущих фактів, впливу структури позовних вимог на межі розгляду справи та співвідношення між активністю позивача й обов'язком суду з'ясувати обставини спору.

Також спостерігається нестача всебічних досліджень, що стосуються типових помилок позивачів при визначенні предмета доказування, їхнього впливу на процесуальний результат та можливих способів підвищення ефективності діяльності учасників процесу. Це підкреслює необхідність подальшого розвитку теоретичних підходів до окреслення предмета доказування та посилення ролі позивача у формуванні фактичної основи адміністративного спору.

Мета статті – комплексне дослідження ролі позивача у формуванні предмета доказування в адміністративному судочинстві України та виявлення того, як процесуальна активність позивача впливає на встановлення фактичних обставин і результат розгляду публічно-правових спорів. Особливий акцент

зроблено на з'ясуванні того, яким чином зміст позовних вимог, подані докази та вибір юридично значущих фактів визначають межі судового розгляду й сприяють ефективній реалізації права на судовий захист.

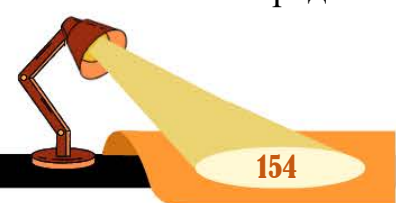
У межах дослідження передбачено аналіз чинних норм адміністративного процесуального законодавства, що регулюють обов'язки та процесуальні можливості позивача на стадії формування предмета доказування, а також огляд практики адміністративних судів щодо оцінки позовних вимог і структури доказів. Крім того, увагу зосереджено на виявленні типових проблем, пов'язаних із неправильним визначенням предмета доказування, та окресленні можливих напрямів удосконалення процесуальної діяльності позивачів з метою підвищення якості та передбачуваності адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Формування предмета доказування в адміністративному судочинстві має вирішальне значення для ефективного та справедливого розгляду публічно-правових спорів. На відміну від приватноправових процесів, де сторони самостійно визначають обсяг фактів, що підлягають доказуванню, адміністративний процес характеризується поєднанням змагальності та принципу офіційного з'ясування всіх обставин судом. Проте саме позивач формує початкові межі доказування, окреслюючи у позовній заяві фактичні підстави спору, опис порушеного права та конкретні вимоги, на яких він наполягає [1].

Позовна заява виступає вихідним інструментом визначення юридично значущих обставин. Саме вона задає напрямок, у межах якого суд буде встановлювати фактичну картину спору, оцінювати докази та перевіряти правомірність дій суб'єкта владних повноважень. Неповне або неточне викладення фактів позивачем здатне суттєво звузити предмет доказування, що унеможливує належне встановлення істини та знижує якість судового рішення. У практиці адміністративних судів неодноразово фіксувалися випадки, коли помилки у формулюванні підстав позову змушували суд виходити за звичайні межі дослідження або переносити акцент на ті факти, які не мають безпосереднього стосунку до вимог позивача [2].

Хоча закон покладає на відповідача – суб'єкта владних повноважень обов'язок доводити правомірність своїх дій і рішень, позивач не звільняється від необхідності аргументовано вказати на обставини, з яких він робить висновок про порушення свого права. Йдеться не лише про виклад фактичних обставин, а й про їх логічне пов'язання з позовними вимогами. Невміння позивача окреслити причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою відповідача та настанням негативних для нього наслідків є однією з найпоширеніших проблем сучасних адміністративних процесів [3].

У більшості випадків недоліки у формулюванні фактичної частини позову зумовлені тим, що позивачі не усвідомлюють свого реального впливу на формування предмета доказування. Частина учасників процесу помилково вважає, що

суд самостійно визначить фактичні обставини спору, компенсувавши їх пасивність. Проте суд, хоч і діє в умовах посиленої офіційності, не має можливості повністю замінити процесуальну ініціативу позивача, адже зобов'язаний діяти в межах заявлених вимог та встановленого предмета спору [4].

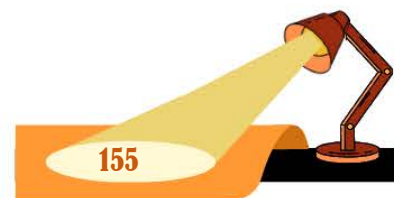
У цьому контексті значення набуває також обов'язок позивача подавати докази разом із позовною заявою. Хоча адміністративний суд може витребувати докази з власної ініціативи, відсутність початкового доказового матеріалу ускладнює визначення того, які саме факти належить перевіряти. Це призводить до перенесення акценту на правову позицію відповідача, що суперечить самій природі адміністративного спору, у якому позивач виступає стороною, що стверджує порушення свого права та окреслює фактичний склад правовідносин [5].

Важливим елементом формування предмета доказування є встановлення позивачем тих юридично значущих фактів, які становлять основу його вимог. На практиці саме неправильна ідентифікація таких фактів призводить до помилок, що істотно впливають на подальший хід процесу. Позивач нерідко подає позов, спираючись на загальні міркування про порушення права, але не визначає конкретних дій чи бездіяльності відповідача, що становлять зміст оспорюваного рішення. У науковій літературі наголошується, що чітке окреслення предмета спору є первинною умовою ефективного доказування та забезпечує прогнозованість судового розгляду [6].

Водночас у самому українському адміністративному процесі існує специфічне поєднання змагальності й офіційності, що зумовлює особливу модель участі позивача в доказуванні. Суд зобов'язаний активно з'ясовувати обставини, однак не може вийти за межі предмета позову та повинен діяти в рамках того фактичного складу, який визначений позивачем [7]. Це означає, що навіть за наявності широких повноважень суд не має можливості компенсувати некоректне формування предмета доказування, якщо позивач звужив або спотворив його своїми формулюваннями.

Позиція полягає в тому, що ключова проблема полягає не лише у недостатній поінформованості позивачів щодо їх ролі, й у відсутності практичних інструментів, які допомагали б їм структуровано визначати фактичну основу спору. Більшість позовів складаються без методичних орієнтирів, що призводить до випадкового чи надмірно загального викладення обставин. Як наслідок, суди змушені витратити значні ресурси на уточнення предмета спору вже під час розгляду справи, що негативно впливає на строки й ефективність процесу.

У науковій доктрині підкреслюється, що позивач повинен мати не лише право подавати докази, але й обов'язок обґрунтувати, яким чином ці докази підтверджують конкретні юридичні факти, що становлять основу його вимог [8]. Однак у практиці українських адміністративних судів нерідко фіксується протилежне: позивач подає значну кількість документів, не пояснюючи, яке саме юридичне значення має кожен із них, тоді як відсутність чіткої логіки між вимогами та доказами ускладнює їх оцінку.

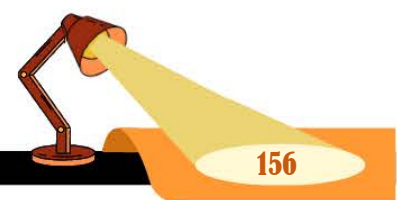
З іншого боку, навіть у ситуаціях, коли позивач припускається помилок у формулюванні обставин, суд не завжди може ефективно виправити ці недоліки. Причина полягає в тому, що, попри офіційний характер дослідження фактів, суд не уповноважений визначати замість позивача, яке саме порушення він вбачає у діях суб'єкта владних повноважень. Тому, коли позивач невдало формує фактичну основу позову, судовий розгляд може відбутися в межах, що не дозволяють встановити реальну сутність конфлікту.

Сучасні тенденції свідчать, що значна частина спорів виникає не через складність правового регулювання, а через недостатню якість формулювання позовних вимог та фактичних підстав. Це свідчить про потребу в удосконаленні процесуальної культури позивачів, у тому числі шляхом розроблення рекомендацій, що допомагали б структурувати процес формування предмета доказування у відповідності до вимог адміністративного процесу.

Особливе значення у формуванні предмета доказування має визначення меж судового розгляду. У науковій літературі підкреслюється, що саме позивач формує предмет спору, тоді як суд лише перевіряє відповідність спірних правовідносин вимогам закону [9]. Це означає, що обсяг доказування напряму залежить від того, наскільки коректно позивач визначив, які обставини мають бути підтверджені. Якщо позов подано без чіткої структури або з неконкретизованими вимогами, суд позбавляється можливості всебічно та об'єктивно оцінити фактичні обставини. Така ситуація породжує ризики процесуальної невизначеності та створює передумови для ухвалення формального рішення, яке не відображає реальної суті спору.

Чинна модель адміністративного процесу, хоча й передбачає обов'язок суду активно досліджувати обставини, не є здатною компенсувати недоліки позовної заяви. Суд зобов'язаний діяти в межах заявлених вимог і не може самостійно розширювати предмет доказування, навіть якщо очевидно, що позивач не охопив усі юридично значущі факти. Це свідчить, що основний тягар формування належного предмета доказування лежить саме на позивачеві, а не на суді. У цьому контексті актуальним є питання підвищення правової обізнаності позивачів щодо того, які обставини є визначальними та яким чином їх слід правильно структурувати у позовній заяві.

Водночас у дослідженнях звертається увага, що повнота предмета доказування залежить не лише від позивача, а й від відповідача, який має обов'язок доводити правомірність своїх рішень та дій [10]. Така конструкція розподілу доказового тягара є характерною для адміністративного процесу, адже вона покликана захищати особу від можливих зловживань владою. Однак ефективність цієї моделі можлива лише за умови, що позивач чітко визначив фактичну основу спору, інакше навіть правильно організований процес доказування з боку відповідача не здатен забезпечити повного розгляду.

На практиці нерідко виникають ситуації, коли позивач формально вказує перелік обставин, але не розкриває їх змісту або не пояснює їх значення для спору. У результаті суд стикається з розмитим фактичним підґрунтям, що перешкоджає встановленню істини у справі. Такі прогалини змушують суд вдаватися до додаткових процесуальних дій – витребування документів, уточнення вимог або перенесення засідань, що відчутно впливає на строки розгляду й ефективність судового захисту.

У літературі також відзначається, що формування предмета доказування залежить не лише від юридичної підготовки позивача, а й від складності правовідносин, які є предметом спору [11]. У справах із багатокомпонентними адміністративними процедурами позивачеві часто складно виокремити ті факти, які підлягають доказуванню, від другорядних обставин. У таких випадках судова практика демонструє значну варіативність, що свідчить про необхідність доктринального та методичного узгодження підходів до структурування предмета доказування.

З огляду на це, вважаю, що одним з перспективних напрямів удосконалення адміністративного процесу є вироблення уніфікованих рекомендацій щодо формулювання позовних вимог і визначення юридично значущих фактів. Такий підхід дозволив би зменшити кількість типових процесуальних помилок, підвищити рівень прогнозованості судових рішень та забезпечити більш ефективний захист прав і законних інтересів осіб у публічно-правових спорах.

Важливою складовою формування предмета доказування є також здатність позивача правильно оцінювати значення кожного доказу у контексті заявлених вимог. У дослідженнях підкреслюється, що доказування в адміністративних справах має не лише підтверджувати певні факти, а й демонструвати їхню юридичну релевантність щодо оспорюваного рішення або дій суб'єкта владних повноважень [12]. Натомість у практиці часто трапляється ситуація, коли позивач додає до позову великий масив документів, не пояснюючи їх функціонального призначення та не пов'язуючи їх із конкретними фактичними твердженнями. Такий підхід ускладнює роботу суду, оскільки перетворює доказування на механічне накопичення інформації, а не на структурований процес доведення юридично значущих фактів.

Ключовим викликом залишається те, що позивачі недостатньо усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки між фактом, доказом і правовою нормою. В адміністративному процесі доказ не має самостійної цінності, якщо він не вбудований у логічну конструкцію порушення права. Тому позивачам слід формувати доказову базу не інтуїтивно, а шляхом вибудовування логічної структури, де кожен доказ підтверджує чітко визначений факт. Такий підхід не лише підвищує ефективність доказування, а й сприяє встановленню істини у справі в коротші строки.

Важливим аспектом є і вплив судової практики на формування предмета доказування. Адміністративні суди активно роз'яснюють роль позивача в доказуванні, зокрема підкреслюючи, що саме позивач визначає перелік фактів, які він вважає спірними, тоді як суд не може виходити за межі таких тверджень, якщо вони не суперечать закону або не є очевидно неповними [13]. Такий підхід забезпечує баланс між принципом офіційного з'ясування обставин і принципом диспозитивності, які традиційно поєднуються в адміністративному судочинстві.

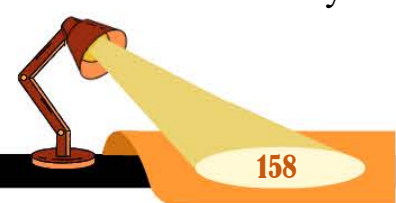
У науковій літературі також наголошується, що розуміння позивачем своїх процесуальних прав є необхідною передумовою належного визначення предмета доказування [14]. Право на подання доказів, на уточнення позовних вимог, на зміну підстав позову – усе це інструменти, за допомогою яких позивач може коригувати предмет спору відповідно до динаміки процесу. Проте на практиці такі механізми використовуються недостатньо активно, що свідчить про потребу в підвищенні правової культури та інформованості учасників процесу.

Формування повноцінного предмета доказування позивачем має включати три взаємопов'язані елементи: (1) правильне визначення юридично значущих фактів; (2) побудову логічного зв'язку між фактом і заявленою вимогою; (3) наповнення фактичної конструкції доказами, що підтверджують кожен із ключових елементів. Такий підхід дає змогу створити цілісну доказову модель, яка не лише спрощує роботу суду, а й підвищує якість правового захисту особи.

Водночас постає питання про межі процесуальної ініціативи суду. Хоча суд уповноважений витребувати докази, уточнювати обставини та сприяти з'ясуванню істини у справі, він не має права перебудовувати позов за позивача. У цьому сенсі формування предмета доказування – це передусім сфера відповідальності позивача, а не суду. І саме від того, наскільки якісно позивач виконає цю функцію, залежатимуть не лише строки розгляду, а й результат спору загалом.

Підсумовуючи наведене, можна стверджувати, що формування предмета доказування позивачем є складним та багаторівневим процесом, який вимагає як юридичної підготовки, так і розуміння логіки адміністративного судочинства. Недостатня увага до цієї стадії призводить до типових процесуальних помилок, затягування процесу, а іноді – до неможливості встановити порушене право. Половина успіху адміністративного спору залежить саме від того, наскільки грамотно позивач структурованим чином визначить фактичні обставини та підкріпить їх належними доказами [15].

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що формування предмета доказування є однією з ключових процесуальних функцій позивача в адміністративному судочинстві України. Саме від того, наскільки чітко позивач визначить фактичні обставини, які він вважає юридично значущими, залежить зміст майбутнього доказового процесу, межі судового розгляду та можливість

встановлення порушеного права. Позовна заява виступає вихідним інструментом окреслення предмета спору, і її якість безпосередньо впливає на подальшу ефективність судового розгляду.

Одним із основних результатів дослідження є усвідомлення того, що суд, хоча й діє в межах принципу офіційного з'ясування всіх обставин, не здатен повністю компенсувати пасивність або процесуальні помилки позивача. Суд обмежений рамками заявлених вимог та не має можливості самостійно перебудувати фактичну основу спору. Тому саме позивач визначає первинну логіку доказування, формуючи перелік обставин, які належить підтвердити, та забезпечуючи їх доказове підґрунтя.

Дослідження засвідчило, що однією з найбільш поширених проблем є нечіткість формулювання позовних вимог і підстав позову, а також відсутність системного підходу до структурування фактичного матеріалу. Помилки на цьому етапі неминуче призводять до процесуальних ускладнень: затягування судового розгляду, витребування додаткових доказів, коригування вимог або навіть неможливості встановити реальні обставини спору. Це свідчить про необхідність підвищення процесуальної культури позивачів та їх розуміння власної ролі в адміністративному процесі.

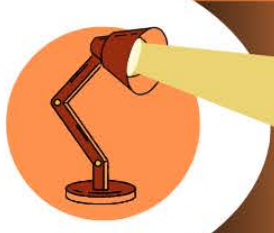
Результати аналізу також демонструють потребу в розробленні методичних орієнтирів та рекомендацій щодо формулювання предмета доказування, зокрема у складних і багатокомпонентних публічно-правових спорах. Чіткі правила, що допомагають визначити юридично значущі факти та логічно вибудувати доказову конструкцію, сприяли б підвищенню передбачуваності судової практики та зменшенню кількості типових помилок.

Отже, формування предмета доказування повинно розглядатися не лише як формальна процесуальна дія, а як змістовний етап, що визначає якість усього судового розгляду. Ефективність захисту прав позивача залежить від його здатності точно окреслити фактичний підґрунт спору, логічно пов'язати його з позовними вимогами та забезпечити відповідне доказове наповнення. Підвищення рівня правової обізнаності позивачів, удосконалення практики складання позовних заяв та розвиток доктринальних підходів до структурування предмета доказування є важливими умовами зміцнення адміністративного судочинства та посилення гарантій судового захисту громадян.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – Офіційне видання. – 2005. – № 35–36. – Ст. 446.
2. Бевзенко В. М. Адміністративний процес: навч. посіб. – Київ: Юрінком Інтер, 2012. – 560 с.
3. Смокович М. І. Адміністративне судочинство в Україні: теорія і практика. – Київ: Алерта, 2019. – 424 с.

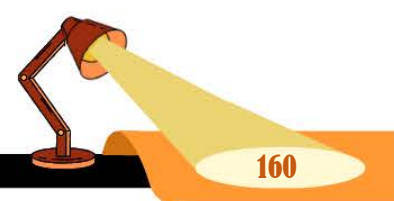

4. Калмикова Л. О. Доказування в адміністративному судочинстві: монографія. – Харків: Право, 2017. – 304 с.
5. Юрченко О. М. Доказування в адміністративному судочинстві: сучасні тенденції // Право України. – 2021. – № 4. – С. 95–107.
6. Тищенко І. В. Предмет доказування в адміністративних справах: теоретичні аспекти // Вісник адміністративної юстиції. – 2020. – № 3. – С. 45–52.
7. Габелко В. М. Межі доказування в адміністративному процесі // Юридичний часопис. – 2018. – № 2. – С. 60–68.
8. Селіванов В. М. Змагальність і офіційність в адміністративному судочинстві: пошук балансу // Державне управління та право. – 2019. – № 1. – С. 121–129.
9. Біла-Тіунова Л. Р. Докази та доказування в адміністративному судочинстві. – Одеса: Фенікс, 2016. – 268 с.
10. Schwarze J. *European Administrative Law*. – 2nd ed. – London: Sweet & Maxwell, 2020. – 1248 p.
11. Craig P. *Administrative Law and Governance in the European Union*. – Oxford: Oxford University Press, 2021. – 560 p.
12. Постанова Верховного Суду від 16 берез. 2021 р. у справі № 826/17046/18 (щодо ролі позивача у формуванні обставин спору).
13. Додаткове рішення Верховного Суду від 12 трав. 2020 р. у справі № 640/12345/19 (про співвідношення доказового тягаря).
14. Желіховський В. М. Роль сторін у встановленні фактичних обставин в адміністративному процесі // Юридична наука. – 2020. – № 2. – С. 77–85.
15. Петришин О. В., Городовенко В. В. Доказування в адміністративному судочинстві: методологічні підходи та проблеми практики // Вісник Нац. акад. прав. наук України. – 2019. – № 4. – С. 33–42.

References:

1. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06 lyupnia 2005 r. No. 2747-IV. (2005). [*Code of Administrative Procedure of Ukraine: Law of Ukraine of 6 July 2005 No. 2747-IV*]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (35–36), 446. [in Ukrainian]
2. Bevzenko, V. M. (2012). *Administratyvnyi protses: navchalnyi posibnyk [Administrative procedure: Textbook]*. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian]
3. Smokovych, M. I. (2019). *Administratyvne sudochynstvo v Ukraini: teoriia i praktyka [Administrative justice in Ukraine: theory and practice]*. Kyiv: Alerta. [in Ukrainian]
4. Kalmykova, L. O. (2017). *Dokazuvannia v administratyvnomu sudochynstvi: monohrafiia [Evidence in administrative proceedings: Monograph]*. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian]
5. Yurchenko, O. M. (2021). *Dokazuvannia v administratyvnomu sudochynstvi: suchasni tendentsii [Evidence in administrative proceedings: contemporary trends]*. Pravo Ukrainy, (4), 95–107. [in Ukrainian]
6. Tyshchenko, I. V. (2020). *Predmet dokazuvannia v administratyvnykh spravakh: teoretychni aspekty [Subject of proof in administrative cases: theoretical aspects]*. Visnyk Administratyvnoi Yustytzii, (3), 45–52. [in Ukrainian]
7. Habelko, V. M. (2018). *Mezhi dokazuvannia v administratyvnomu protsesi [Limits of proof in administrative proceedings]*. Yurydychnyi Chasopys, (2), 60–68. [in Ukrainian]
8. Selivanov, V. M. (2019). *Zmahalnist i ofitsiynist v administratyvnomu sudochynstvi: poshuk balansu [Adversariality and officiality in administrative justice: searching for balance]*. Derzhavne Upravlinnia ta Pravo, (1), 121–129. [in Ukrainian]
9. Bila-Tiunova, L. R. (2016). *Dokazy ta dokazuvannia v administratyvnomu sudochynstvi [Evidence and proof in administrative justice]*. Odesa: Feniks. [in Ukrainian]

10. Schwarze, J. (2020). *European administrative law* (2nd ed.). London: Sweet & Maxwell.
11. Craig, P. (2021). *Administrative law and governance in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
12. Verkhovnyi Sud Ukrainy. (2021). Rishennia vid 16 bereznia 2021 r. u spravi No. 826/17046/18 [*Judgment of the Supreme Court of 16 March 2021 in case No. 826/17046/18*]. [in Ukrainian]
13. Verkhovnyi Sud Ukrainy. (2020). Dodatkovе rishennia vid 12 travnia 2020 r. u spravi No. 640/12345/19 [*Additional judgment of the Supreme Court of 12 May 2020 in case No. 640/12345/19*]. [in Ukrainian]
14. Zhelikhovskiy, V. M. (2020). Rol storin u vstanovlenni faktychnykh obstavyn v administratyvnomu protsesi [*Role of the parties in establishing facts in administrative proceedings*]. *Yurydychna Nauka*, (2), 77–85. [in Ukrainian]
15. Petryshyn, O. V., & Horodovenko, V. V. (2019). Dokazuvannia v administratyvnomu sudochynstvi: metodolohichni pidkhody ta problemy praktyky [*Evidence in administrative justice: methodological approaches and practical issues*]. *Visnyk of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, (4), 33–42. [in Ukrainian]

